

ELEŞTİREL OKUMA ÖZ YETERLİK ALGI ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ*

*Ayşegül KARABAY***

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin eleştirel okuma öz-yeterlik algı düzeyini ölçmeyi amaçlayan bir ölçek geliştirmektir. Eleştirel okuma becerisi ile öz-yeterlik algısına yönelik kaynaklardan yararlanılarak yeni bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır. Hazırlanan bu ölçekte 58 madde yer almıştır. Ölçek maddeleri; beşli likert tipinde düzenlenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması için Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi' nin çeşitli ana bilimlerinin ve bölümlerinin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim gören 650 öğretmen adayından veriler toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile ortaya konmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör yükü .40' in altında olan maddeler atılmış ve geriye 41 madde kalmıştır. Geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi ile ölçek üç faktöre indirgenmiş, doğrulayıcı faktör analizi ile de üç faktörlü yapı sınanmıştır. Ölçek, “değerlendirme, araştırma-inceleme ve görsel” olmak üzere üç faktörden oluşmaktadır. Bu faktörlerin faktör yükleri sırasıyla .68 ile .44.; .68 ile .45; 75 ile .48; arasında değişmektedir. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, .69, .78 ve .91 iken, ölçeğin bütünü için .91'dir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenirliği için madde analizi, Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları, maddeler ve alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, ölçeğin kullanılabilir özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel okuma, Öz-yeterlik algısı, Ölçek geliştirme

THE DEVELOPMENT OF CRITICAL READING SELF-EFFICACY PERCEPTION SCALE

ABSTRACT

The main objective of this study is to develop a scale for measuring the self-efficacy perception levels of teachers and pre-service teachers about critical reading. A study about developing a new scale

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniv. Eğitim Fak. İlköğretim Böl. El-mek: askarabay@hotmail.com

was conducted by making use of resources about critical reading skill and self-efficacy perception. This new scale consisted of 58 items. The items of the scale were designed as fivefold likert type. The validity and reliability of the scale were tested with the data collected from 650 pre-service teachers studying at the first- second, third and fourth grades of various departments of Çukurova University Faculty of Education. The construct validity of the scale was revealed by factor analysis. So as to define the construct validity of the scale, the items the factor loads of which were below .40 were excluded and 41 items remained in the scale. In the scope of validity tests, the scale was reduced to three factors through exploratory factor analysis and the three-factor structure was tested by confirmatory factor analysis. The scale consists of three factors which are “evaluation, investigation-exploration and visual”. The loads of these factors range between .68 and .44; .68 and .45; 75 and .48, respectively; the cronbach alpha consistency coefficients were .69, .78 and .91, respectively while it was .91 for the whole scale. It was seen as a result of confirmatory factor analysis that the scale has good coherence values. Item analysis, Cronbach Alpha reliability coefficients and correlation coefficients between the items and sub-scales were calculated. The studies of validity and reliability showed that the scale has the necessary characteristics to be used.

Key Words: Critical reading, Self-efficacy perception, Scale development

Giriş

Doğrudan okuma (Literal reading), okurun yazarın söylemeye çalıştığı temel noktaları yansıtıcı olmayan bir şekilde anlamasıdır. Başka bir ifadeyle, okur, yazarın yorumlarını yüzeysel boyutta kabul eder ve yazarın kelimelerinin derinliğine inmez, yazılanlara aşırı derecede güven duyar. Doğrudan okumanın tersine eleştirel okuma da okurun yazarın yazdıkları şeyler hakkında çıkarımlar yapmasını gerektirmektedir. Çıkarım yapmak yazılı materyalin yüzeysel görüntüsünün ötesinde tümevarımsal veya tündengelimsel bir mantıklandırma yapmaktır. Yazılı bir metin hakkında çıkarım yapmak için yani onu eleştirel bir biçimde okumak için okur, yazarın ifadelerini derinlemesine, dikkatli, detaylı ve bir amaç doğrultusunda değerlendirmelidir. Bu nedenle de eleştirel okuma düzenli biçimde sorgulama, inceleme ve yazarın söylediklerine karşı şüpheli biçimde yaklaşma gerektiren bir süreçtir (Devine, 1986). Bu bağlamda eleştirel okuma ile alakalı terimler: mantıklı, mantıksallaştırmak, yansıtıcı, yargılayıcı, varsayımların test edilmesi, şüphelerin ve karışıklıkların çözümü, verilerin değerlendirilmesi, gerçek ile fikir olanı ayırt etme, düşüncenin esnekliği, etik ve dürüstlüktür (Brookfield, 1987).

Bu terimler göz önüne alındığında eleştirel okur, yazar bir konu hakkında tez ortaya atarken alakalı olan ile olmayan bilgiyi ayırt etmeye çalışır ve yazarın konu dışında söylediklerini dikkate almamaya özen gösterir. Bu yolla okur, yazarın o konuda söylediklerini, yeterliliğini değerlendirebilir ve tarafılığını, net olmayan, zıt olan yönlerini fark eder. Metindeki bilgiler ve kendi zihnindeki var olan bilgiler arasında yeni bağlar kuran kişiler eleştirel okuma yapıyorlardı. Bu bağlamda eleştirel okumada bilişsel değerlendirmeler ve analizler yapıldığı söylenebilir. Örneğin; eleştirel okur, yazarın yorumlarının ilginç veya etkileyici olup olmadığına, edebi niteliklerinin ve ekseninin durumuna karar verir. Yazarın gerçeklerinin kendi zihnindeki önbilgilerle ne derecede uyumlu ya da karşıt olduğuna dikkat eder. Yazarın yorumlarının kendi beklenti ve tahminlerini ne ölçüde karşıladığına karar verir. Yazarın yazısıyla ilgili amaçlarının neler olduğu konusunda sonuçlar çıkarır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Okurların, yazarın ifadelerinin doğrudan anlamını anlayabilmek için o konu hakkında önemli bir miktarda geçmiş bilgiye ihtiyaçları vardır. Ancak, kişinin eleştirel bir biçimde okuması için daha da genişletilmiş bir zihin şemasına sahip olması gerekmektedir. Kişinin kendi bilişsel süreçlerini kontrol etmesi alışkanlığı da bu yüzden eleştirel okuma için önemli bir gereksinimdir (Garner, 1987). Başka bir deyişle, eleştirel bir okur (a) okumaya niyetlendiği konu hakkında bir şeyler bilmeli ve (b) metni okurken bilginin yeterliliği, veri toplama, hipotez oluşumu gibi zihinsel taktikleri kullanabilmedir (Baker ve Brown, 1984). Eleştirel okumada, kişi bunu yapma amaçlarını netleştirmeli, yazılı metindeki önemli ve dikkate değer noktaları tanımlamalı, ne tür bir anlamın ortaya çıktığını belirleyebilmek için okuma esnasında kendini sorgulamalı ve bu üstbilişsel aktivitelerin oluşumu esnasında sorunlar ortaya çıktığında bunları düzelterek önlemleri almalıdır. Okur okuma davranışı esnasında çok çeşitli bilgileri idare etmek zorundadır. Üstbilişsel yaklaşımın gösterdiği gibi eleştirel bir okur olmak için kişi sadece metni değil okur olarak kendisini, arzu edilen anlama seviyesine ulaşmak için kullanılacak stratejileri ve sergilenecek anlayış biçimlerini de değerlendirmelidir.

Sosyal Bilişsel Kuramın anahtar değişkenlerinden biri öz-yeterliktir. Bandura'ya göre öz-yeterlik, davranışların oluşmasında etkili olan bir niteliktir ve "bireyin, belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1986). Bandura, öz-yeterliği, herhangi bir görevi yerine getirme yeteneği hakkındaki bireysel bir yargı olarak da belirtmektedir (Bandura, 1986).

Bandura (1997), davranış üzerinde etkili olduğunu düşündüğü öz-yeterlik algısını; davranışların oluşmasında etkili olan bir nitelik ve bireyin belirli amaçları oluşturmasında gerekli olan davranışı organize edip, yerine getirme kapasitesine ilişkin kendi inancı olarak tanımlamaktadır. Zusho ve Pintrich'e (2003) göre ise öz-yeterlik, bireylerin belli bir performansı göstermede kendi kapasitelerine ilişkin yargıları ve bir işi yapabilmeye etkiliklerine olan inancıdır. Diğer bir ifadeyle bireyin gelecekte karşılaşılabileceği güç durumların üstesinden gelmesinde ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkındaki yargısı ve inancı olan öz-yeterlik, bireyin becerilerinin bir fonksiyonu değil, bireyin becerisini kullanarak yapabildiklerine ilişkin yargılarının bir ürünü, farklı durumlarla baş etme, belirli bir etkinliği başarma yeteneğine, kapasitesine ilişkin algılayışı, inancı, kendi yargısıdır (Senemoğlu, 2007).

Bandura'ya (2006: 10) göre bilişsel gelişim ve başarılar anahtar bir rol oynayan öz-yeterlik algısı aracılığıyla gelişen üç ana alan bulunmaktadır. Birincisi, öğrencinin kendi öğrenme etkinliklerini düzenleme ve akademik görevlerini tamamlamaya ilişkin öz-yeterlik inancıdır. İkincisi, kendi öğrencilerinin güdülenme ve öğrenmelerini sağlamak için öğretmenlerin kendi yeterliklerine olan inançları; üçüncüsü de okulların akademik süreçlerde anlamlı bir başarı elde etmeye ilişkin ortak inançlarıdır.

Öz-yeterlik algısı ile yüksek veya düşük başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yüksek başarıya sahip bireyler her zaman, sahip oldukları yeteneklerden dolayı üstlenmiş oldukları görevi başarıyla yapabileceklerine inanırlar. Ancak düşük başarıya sahip bireyler herhangi bir görevi başarıyla tamamlama konusunda kendilerinden yeterli bir biçimde emin değillerdir ve bunu da davranışlarıyla gösterirler. Bu bağlamda yazılı bir metni eleştirel okuyan bireylerin okumaya ilişkin alışkanlıkları, okuduğunu anlama ve değerlendirmeye yönelik kendilerine olan güvenleri yani eleştirel okuma öz-yeterlik algıları da gelişmektedir.

Bandura'nın, öz-yeterlik algısının bireyin; etkinliklerinin seçimini, güçlükler karşısındaki sebatını, çabalarının düzeyini ve performansını etkilediği konusundaki görüşü bir çok araştırmaya konu olmaktadır. Araştırma sonuçları Bandura'yı doğrulamakta, bir durumla ilgili öz-yeterlik algısı yüksek olan bireylerin, bir işi başarmak için büyük çaba gösterdiklerini, olumsuzluklarla karşılaştıklarında kolayca geri dönmelerinin, ısrarlı ve sabırlı olduklarını göstermektedir. Bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

açıdan bakıldığında, öz-yeterlik algısı eğitimi de üzerinde durulması gereken önemli özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Paris, Lipson ve Wixson (1983) da stratejik okuru (a) tercihen kendisinin seçtiği hedefleri olan, (b) alternatifler arasından seçim yapabilen, (c) mevcut alternatifleri göz önünde bulundurarak faydalılığa göre strateji seçebilen, (d) öğrenme, sorun giderme, zor ve stresli ödevlerle başa çıkmada stratejileri kullanabilen kişi olarak tanımlamışlardır.

Öğrenmenin ön şartı iyi bir okuma, okuduğunu anlama, değerlendirme ve yazılı ya da sözlü olarak anlatabilmedir. Eğitim ortamlarında, okuduğunu anlama ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme başlıca öğrenme yolu olmuştur. Bu durumda okuduğunu anlama ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme gücü yüksek olan bireyin öğrenmesi kolaylaşacak ve öz-yeterlik algısı da gelişecektir. Bunun sonucunda bireylerin eleştirel okumaya ilişkin güven ve öz-yeterlik duygusu da yükselecektir. Öz-yeterlik algısı öğrenmeyi artıran güdüsel bir yapıdır. Bu nedenle, bireylerin öz-yeterlik algısının geliştirilmesi okuma sürecinin farkındalığını artırmada ve eleştirel okuma becerisinin gelişmesinde önemli bir ölçüde katkı sağlayan dikkate değer bir değişkendir.

Ülkemizde, öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz-yeterlik algısını belirlemeye yönelik sadece bir araştırmaya (Küçüköğlü, 2008) rastlanmıştır. Yapılan yazın taraması sonucunda öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz-yeterlik algılarını ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışması ile karşılaşılmamıştır. Bu araştırmada öğrencilere eleştirel okumada model olacak ve öğretecek olan öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz-yeterlik algısını ölçmeye yönelik bir aracın geliştirilmesine çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz-yeterlik algısını belirleme ve geliştirme çalışmalarına ışık tutacağı umulmaktadır. Bu anlamda çalışmanın temel amacı öğretmen adaylarının eleştirel okumaya ilişkin öz-yeterlik algılarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirmektir.

Yöntem

Model ve Çalışma Grubu

Bu araştırma, öğretmen adaylarının eleştirel okuma öz-yeterlik algısını ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmaya, 2012-2013 Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nün Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalları ve Türkçe Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 650 öğretmen adayı katılmıştır. Bu öğretmen adaylarının, 394'ü kız, 256'sı erkektir. Öğretmen adaylarından 165'i birinci sınıf, 167'si ikinci sınıf, 166'sı üçüncü sınıf ve 152'si dördüncü sınıf olup; 140'ü sınıf öğretmenliği, 120'i sosyal bilgiler öğretmenliği, 130'u fen ve teknoloji öğretmenliği, 137'si okul öncesi öğretmenliği ve 123'ü Türkçe eğitimi bölümünde öğrenim görmektedir. Katılımcılardan oluşan birinci gruptan (430 kişi) elde edilen veriler yapı geçerliği ve güvenilirlik çalışmasında, ikinci grupta (220 kişi) elde edilen veriler ise doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarında kullanılmıştır.

Ölçme Aracının Hazırlanması

Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği geliştirme sürecinde ilk olarak alanyazın taraması yapılarak 61 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturmada benzer çalışma ve geliştirilen ölçeklerden de yararlanılmıştır (Ünal, 2006; Çam, 2006). Oluşturulan 58 maddelik form uzman görüşü almak üzere Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Türkçe Eğitimi Bölümünde görev yapan 4, Eğitim Bilimleri alanında 6 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alabilmek amacıyla maddeler beşli derecelendirme yapılmıştır ("hiç uygun değil", "uygun değil", "biraz uygun biraz uygun değil", "uygun" ve "kesinlikle uygun") ve verilen yanıtlar üzerinde .80'nin altında kalan 3 madde ölçekten çıkarılmıştır. Maddelerin yanıtlama biçimi "Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Ara sıra (3), Genellikle (4), Her zaman (5)" şeklinde beşli dereceli bir yapıda düzenlenmiştir. Ölçek Likert türündedir ve 58 madde yer almaktadır. Bu ölçekten

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

alınabilecek en yüksek puan 290, en düşük puan ise 58'dir. Puanın yüksekliği eleştirel okumaya yönelik öz-yeterliğin yüksek olduğunu, puanın düşüklüğü ise eleştirel okumaya yönelik öz-yeterliğin düşük olduğunu ifade etmektedir.

Uygulama formu, 2012-2013 Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nın Mart ve Nisan ayları içerisinde, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü'nün Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Ana Bilim Dalları ve Türkçe Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören öğretmen adaylarına araştırmanın amacı açıklanarak sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama sırasında ölçme aracıyla ilgili açıklamalar yapılmış, ölçeğin doldurulması ortalama 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirliği için ise Cronbach Alfa güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Bulgular

1. Ölçeğin Geçerliği

1.1. Ölçeğin Yapısı: Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

Açımlayıcı faktör analizinden önce, örneklem büyüklüğünün faktörleşmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda KMO değerinin .91 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için "mükemmel derecede yeterli" olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şencan, 2005 ve Tavşancıl, 2005). Ayrıca Bartlett küresellik testi değeri 8154.958'dir. Bartlett testi sonuçları incelendiğinde, elde edilen ki-kare ($\chi^2(1653) = 8154.958$; $p < .01$) değerinin .01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuca dayanarak verilerin faktörleşebileceği kabul edilmiştir (Tavşanlı, 2005).

Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği'nin faktör desenini ortaya koymak amacıyla faktörleştirme yöntemi olarak temel bileşenler analizi, yorumlamada açıklık ve anlamlılık sağlamak amacıyla da dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) tekniği seçilmiştir. Analiz sonucunda, 58 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan üç bileşen olduğu görülmüştür. Üç faktör için yapılan analizde; a) birinci faktörün % 21.419, b) ikinci faktörün % 5.786, c) üçüncü faktörün % 3.584 oranında ortak varyansa katkı yaptığı görülmüştür. Belirlenen üç faktörün toplam varyansa yaptıkları katkı ise % 30.785'tir. Analiz sonucunda elde edilen faktör deseni, maddelerin faktör yük değerleri ve ortak varyansları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. AFA'ya Göre Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Madde	Fktr 1	Fktr 2	Fktr 3	Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
37	.672			41	.532		
49	.628			36	.531		
40	.613			30	.520		
44	.612			20	.512		
48	.594			23	.491		
54	.588			22	.508	.306	

Turkish Studies

32	.577		21	.487	
45	.575		2	.486	
28	.569		52	.483	
53	.558		51	.476	
47	.548	.365	26	.470	
42	.535		16	.470	.365
10	.461		11	.692	
24	.459		14	.645	
43	.445		17	.597	
33*	.428	.342	27	.566	
3	.424		5	.545	
25*	.423	.337	55	.540	
19*	.386		6	.522	
4*	.385		56	.488	
46*	.370		13	.402	
9*	.367		29*		
15*	.349		12	.667	
35*	.348		31	.613	
34*	.344		18	.341	.471
50*			39	.307	.436
7*			58*		-.381
1*			38*		
8*			57*		
Açıklanan Varyans %					
21.419 5.786 3.584					

*Atılan maddeler

Açımlayıcı faktör analizinde üç faktör üzerinden yapılan analiz sonuçları, yük değeri ve binişiklik açısından değerlendirildiğinde on beş maddenin (1., 4., 7., 8., 9., 15., 19., 29, 34, 35., 38, 46., 50., 57 ve 58. maddeler) faktör yükünün 0.40'ın altında kaldığı, iki maddenin ise (25 ve 33. maddeler) binişik olduğu görülmüştür. On yedi madde elendikten sonra kalan 41 madde üzerinden yeniden yapılan faktör analizinde; a) birinci faktörün % 24.059, b) ikinci faktörün % 7.954, c) üçüncü faktörün % 4.748 oranında ortak varyansa katkı yaptığı görülmüştür. Belirlenen üç faktörün toplam varyansa yaptıkları katkı ise % 36.761'dir. Analiz sonucunda elde edilen faktör deseni, maddelerin faktör yük değerleri ve ortak varyansları Tablo 2'de verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Tablo 2. AFA'ya Göre 41 Maddelik Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Ortak Faktör Varyansı
37	.679			.46
49	.620			.38
40	.599			.36
48	.599			.36
44	.595			.35
45	.585			.34
54	.581			.34
28	.577			.33
53	.563			.32
36	.556			.31
47	.554	.367		.44
41	.546			.30
32	.525			.28
51	.520			.27
22	.512	.388		.41
52	.510			.26
42	.507			.26
26	.494			.24
30	.493			.24
20	.489			.24
2	.482			.23
23	.475			.23
43	.451			.20
21	.444			.20
24	.442			.20
10	.442			.20
3	.436			.19
14		.681		.46
11		.673		.45
17		.648		.42
5		.574		.33
27		.560		.31
6		.539		.29
55		.518		.27
56		.495		.25
13		.445		.20
12			.749	.56
31			.722	.52
18			.556	.31

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

39			.531	.28
16			.481	.23
Özdeğer	9.623	3.182	1.899	
Açıklanan Varyansın %	24.059	7.954	4.748	

Ölçekte saptanmış olan faktörleri isimlendirebilmek için bir faktör altında büyük ağırlıkları olan değişkenlerin gruplanması gerekir (Kalaycı, 2009: 330). Bu ölçüte göre eleştirel okumaya ilişkin öz- yeterlik ölçeğinde 1. Faktör altında yer alan S37 (.679), S49 (.620), S40 (.599), S48 (.599), S44 (.595), S45 (.585), S54 (.581), S28 (.577), S53 (.563), S36 (.556), S47 (.554), S41 (.546), S32 (.525), S51 (.520), S22 (.512), S52 (.510), S42 (.507), S26 (.494), S30 (.493), S20 (.489), S2 (.482), S23 (.475), S43 (.451), S21 (.444), S24 (.442), S10 (.442) ve S3 (.436) maddeleri, “**Değerlendirme**” teması altında isimlendirilebilir. 2. Faktörde yer alan S14 (.681), S11 (.673), S17 (.648), S5 (.574), S27 (.560), S6 (.539), S55 (.518), S56 (.495) ve S13 (.445) maddeleri “**Araştırma/İnceleme**” teması altında toplanabilir. 3. Faktörde yer alan S12 (.749), S31 (.722), S18 (.556), S39 (.527) ve S16 (.481) maddeleri “**Görsel**” teması altında isimlendirilebilir.

Tablo 2’de değerlendirme faktörü altında yer alan yirmi yedi maddenin yük değerlerinin .436 ile .679 aralığında, araştırma/inceleme faktörü altında yer alan dokuz maddenin yük değerlerinin .445 ile .681 aralığında ve görsel faktöründe yer alan beş maddenin yük değerlerinin ise .481 ile .749 aralığında olduğu görülmektedir.

Madde- Toplam Korelasyonları

Her bir maddenin geçerlik katsayısını ifade eden madde-test korelasyon değerleri Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeğinin Madde- Test Korelasyonları

Madde	Faktörler			Toplam
	Değerlendirme	Araştırma/ İnceleme	Görsel	
37	.62			.53
49	.60			.53
40	.57			.50
48	.65			.64
44	.61			.56
45	.61			.57
54	.61			.59
28	.58			.54
53	.58			.55
36	.53			.46
47	.62			.61
41	.58			.55
32	.61			.62
51	.54			.52
22	.58			.57

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

52	.52	.49
42	.51	.45
26	.55	.54
30	.56	.53
20	.48	.42
2	.52	.48
23	.54	.52
43	.46	.41
21	.52	.51
24	.53	.53
10	.50	.49
3	.49	.47
14	.69	.44
11	.66	.33
17	.68	.46
5	.57	.33
27	.61	.44
6	.55	.43
55	.57	.35
56	.58	.34
13	.52	.47
12	.73	.32
31	.73	.32
18	.66	.40
39	.63	.35
16	.60	.45

Tablo 3'te görüldüğü gibi ölçekte yer alan maddelerin korelasyon katsayıları .32 ile .73 arasında değişmektedir. Bu değerler maddelerin bir bölümünün orta düzeyde (.30- .70), bir bölümünün ise yüksek (.70- 1.00) düzeyde madde test korelasyonuna sahip olduğunu göstermektedir(Büyüköztürk, 2002).

Tablo 4. Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeğinin Faktör Puanları Arasındaki Korelasyonları

Faktörler	Korelasyonlar		
	Değerlendirme	Araştırma/ İnceleme	Görsel
Değerlendirme	1		
Araştırma/ İnceleme	.40 (**)	1	
Görsel	.42 (**)	.13 (**)	1
Toplam	.51 (**)	.64 (**)	.94 (**)

**p<.01

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Tablo 4 incelendiğinde görsel alt boyutu ile ölçek toplamı arasında yüksek düzeyde, araştırma/inceleme ve değerlendirme alt boyutları ile ölçek toplamı arasında orta düzeyde korelasyon bulunmaktadır.

Maddelerin Ayırt Edicilik Özellikleri

Ölçekte yer alan maddeleri ayırt edicilik gücünü saptamak için t- testinden yararlanılmıştır(Balcı, 2009). 430 katılımcının ölçeğinden elde edilen toplam puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanarak alt ve üst %27'lik gruplar belirlenmiştir. Her iki grubun puanları üzerinden bağımsız gruplar t-testi değerleri hesaplanmıştır. Tablo 5'te bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeğinin Madde Analizi

Madde	N	Alt Grup		Üst Grup		t	p
		X	Ss	X	Ss		
37	116	3.87	.717	4.75	.491	10.900	.000
49	116	3.76	.730	4.69	.534	11.087	.000
40	116	3.79	.860	4.78	.495	10.668	.000
48	116	3.50	.692	4.68	.504	14.866	.000
44	116	3.79	.763	4.83	.379	13.069	.000
45	116	3.59	.746	4.65	.579	12.000	.000
54	116	3.58	.62	4.55	.533	12.827	.000
28	116	3.51	.889	4.66	.617	11.488	.000
53	116	3.51	.666	4.55	.565	12.866	.000
36	116	3.89	.81	4.68	.521	8.866	.000
47	116	3.31	.69	4.51	.551	14.603	.000
41	116	3.82	.809	4.79	.425	11.507	.000
32	116	3.41	.734	4.56	.532	13.628	.000
51	116	3.25	.812	4.32	.641	11.135	.000
22	116	3.09	.904	4.3	.773	10.905	.000
52	116	3.45	.702	4.32	.654	9.773	.000
42	116	3.67	.755	4.48	.611	8.985	.000
26	116	3.14	.874	4.36	.796	11.157	.000
30	116	3.34	.814	4.35	.677	10.238	.000
20	116	3.96	.715	4.68	.68	7.904	.000
2	116	4.03	.466	4.69	.501	10.422	.000
23	116	3.59	.802	4.63	.612	11.045	.000
43	116	3.82	.88	4.59	.647	7.562	.000
21	116	3.59	.933	4.65	.579	10.401	.000
24	116	3.33	.891	4.36	.652	10.087	.000
10	116	3.45	.806	4.34	.738	8.793	.000
3	116	3.49	.797	4.74	.678	10.116	.000
14	116	1.8	.888	2.91	1.142	8.194	.000
11	116	1.66	.823	2.43	1.113	5.970	.000
17	116	2.52	1.00	3.72	.974	9.304	.000
5	116	2.78	.845	3.58	.814	7.375	.000
27	116	2.58	.952	3.78	.958	9.621	.000
6	116	2.72	.840	3.72	.901	8.689	.000
55	116	2.46	.964	3.43	1.143	7.014	.000

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

56	116	2.85	.980	3.78	1.056	6.896	.000
13	116	2.26	.96	3.4	.995	8.880	.000
12	116	3.64	.908	4.31	.785	6.035	.000
31	116	3.95	.790	4.61	.656	6.963	.000
18	116	3.53	.772	4.30	.738	7.754	.000
39	116	3.91	.722	4.53	.665	6.808	.000
16	116	3.81	.790	4.61	.586	8.774	.000

**p<.01

Tablo 5 incelendiğinde, alt ve üst gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu görülmektedir (p<.01). Bu istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma, ölçekte yer alan maddelerin ayırt edicilik özelliği taşıdığını göstermektedir.

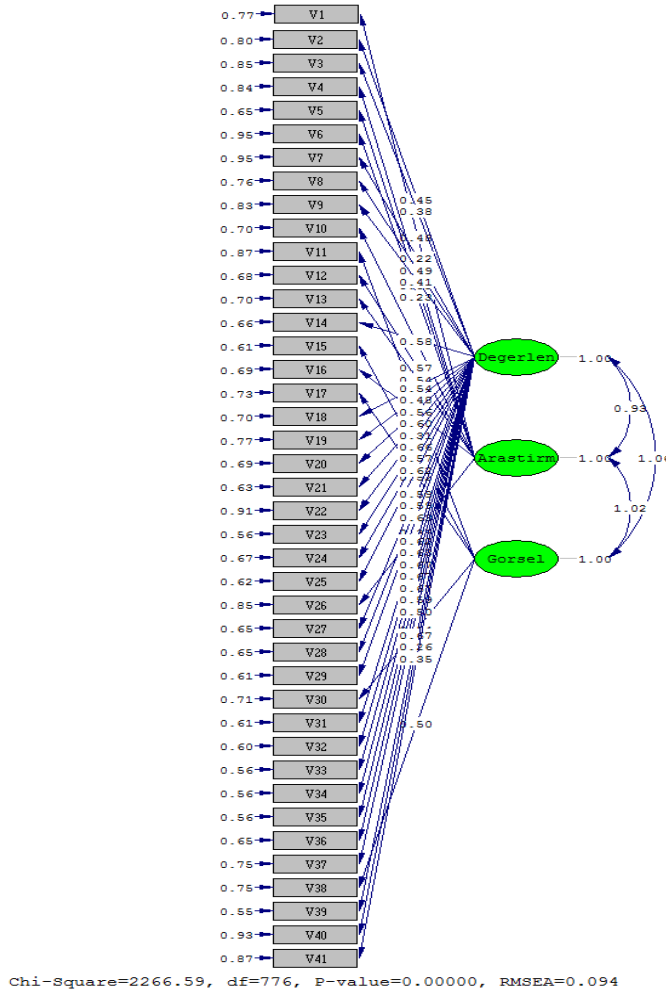
1.2. Ölçeğin Yapısı: Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan üç faktörlü yapının geçerliğini değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA’da elde edilen bulgular Tablo 6 ve Şekil 1’de yer almaktadır.

Tablo 6. Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeğinin DFA Sonucu

x ²	2266.59
sd	776
x ² /sd	2.92
NNFI (Non-Normed Fit Index)	.92
CFI (Comparative Fit Index)	.93
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	.094
SRMR (Standardized Root Mean Square Residual)	.071
GFI (Goodness of Fit Index)	.66
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	.63

Tablo 6 incelendiğinde, Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeği’nin DFA’da büyük örnekleme x²’nin serbestlik derecesine oranının üçün altında olması nedeniyle mükemmel uyuma (Kline, 2005), RMSEA’nın .10’dan küçük olması nedeniyle zayıf uyuma, GFI’nin .66 olması nedeniyle zayıf uyuma, AGFI’nin .63 olması nedeniyle zayıf uyuma, SRMR’nin .08’den küçük olması nedeniyle iyi uyuma, NNFI’nin .92 olması nedeniyle iyi uyuma ve CFI’nin .93 olması nedeniyle de iyi uyuma (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010) sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Eleştirel Okuma Öz-Yeterlik Algı Ölçeği'nin Faktör Yapısı

2. Ölçeğin Güvenirliği

2.1. İç Tutarlılık Düzeyi

Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeği'nden elde edilen puanların güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla Cronbach Alfa güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin 41 maddelik son hali için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .91'dir. Alt ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ölçeğin ve Alt Ölçeklerin Güvenirlik Değerleri

Faktörler	Cronbach Alfa
Görsel	.69
Araştırma/ İnceleme	.78
Değerlendirme	.91
Ölçek Toplamı	.91

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Tablo 7 incelendiğinde güvenilirliğe ilişkin katsayılar .69 ile 91 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Kayış, 2009).

SONUÇ

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin eleştirel okuma öz-yeterlik algı düzeylerini belirlemeye dönük bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle eleştirel okumaya ilişkin bir madde havuzu oluşturulmuş, uzman görüşü alınarak maddelerde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ön uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Örnek form çalışma grubuna uygulandıktan sonra, ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi, yapı geçerliğini sınamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi ve geçerlik analizleri yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, ölçeğin üç faktörden oluştuğu görülmüştür. Bu faktörler; değerlendirme, araştırma/ inceleme ve görsel olarak isimlendirilmiştir. Üç faktörlü yapıda maddelerin faktör yük değerlerinin .45 ile .78 arasında değiştiği görülmüştür. Üç faktörlü Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği'nin açıkladığı toplam varyans % 36,761'dir. Ölçeğin toplam puanı ile maddeler arasında ve toplam puan ile alt ölçekler arasında yeterli düzeyde korelasyon ilişkisi olduğu görülmüştür.

Eleştirel Okuma Öz-yeterlik Algı Ölçeği'nin 41 maddeden oluşan üç faktörlü yapısının geçerliği için yapılan DFA sonucuna göre ölçeğin x^2 /sd oranı 2.92'dir. Bu değer, ölçeğin gerçek verilerle uyumlu olduğunu göstermektedir. Tablo 6'ya bakıldığında, diğer uyum değerlerinin de kabul sınırları içinde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, ÖYÖ'nün üç faktörlü yapısının kullanılabilir, geçerli bir model olduğu söylenebilir. Araştırma verilerinin yükseköğretim düzeyindeki öğrencilerden elde edilmesi nedeniyle bu gruplar için uygun bir ölçek olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- BALCI, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: PegemA Yayınevi
- BANDURA, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- BANDURA, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman and Company.
- BANDURA, A. (2006). Adolescent Development from an Agentic Perspective. *Adolescence and Education, Volume V* (Editör: Frank Pajares ve Tim Urdan), Greenwich: Published by Information Age Publishing.
- BARKER, K. & BROWN, A.L. (1984). *Metacognitive Skills and Reading*. New York: Longman.
- BROOKFIELD, S. D. (1987). *Developing Critical Thinking*. San Francisco: Jossey- Bass.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayınevi
- ÇAM, B. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇOKLUK, Ö.; ŞEKERCİOĞLU, G. ve BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: PegemA Yayınevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- DEVINE, T.G. (1986). *Teaching Reading Comprehension*. Boston: Allyn & Bacon.
- GARNER, R. (1987). *Metacognition and Reading Comprehension*. Norwood, NJ: Ablex.
- KALAYCI, Ş. (Editör) (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi
- KAYIŞ, A. (2009). Güvenirlilik Analizi. Ş. KALAYCI (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (s.403-419). Ankara: Asil Yayınevi
- KLIN, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. NY: Guilford Publications, Inc.
- KÜÇÜKOĞLU, H. (2008). *İngilizce öğretmen adaylarının eleştirel okumaya yönelik özyeterlik algıları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PARIS, S.G.; LIPSON, M.Y. & WIXSON, K.K. (1983). Becoming a strategic reader. *Contemporary Educational Psychology*, 8, 293-316.
- SENEMOĞLU, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- ŞENCAN, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçmelerde Güvenirlilik ve Geçerlik*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- TAVŞANCIL, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi
- ÜNAL, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okuduğunu anlama ve okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZUSHO, A., & PINTRICH, P.R. (2003). Skill and will: The role of motivation and cognition in the learning of collage chemistry. *International Journal of Science Education*, 25(9), 1081-1094.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

EK. Ölçek Formu

Değerli öğretmen ve öğretmen adayları, Aşağıda, sizlerin eleştirel okuma özyeterliğini belirlemek amacıyla, “Eleştirel Okuma Öz-Yeterlik Algı Ölçeği” yer almaktadır. Sizden, her bir maddeyi dikkatlice okuyarak, o maddeye yönelik katılma düzeyinizi belirten görüşünüzü (1)Her zaman (2)Genellikle (3)Ara sıra (4)Nadiren ve (5)Hiçbir zaman seçeneklerinden birini seçerek belirtmeniz istenmektedir. Görüşünüzü lütfen, her bir maddenin karşısında verilen, “Hiçbir zaman” dan “Her zaman”a doğru uzanan beşli dereceleme ölçeğinde, sizce en uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz. Dr. Ayşegül KARABAY	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Genellikle	Her zaman
1. Okuduğum metnin yazarı hakkında bilgi edinirim.					
2.Okuduklarımın ana düşüncesini çıkarabilirim.					
3.Okuduğum metin hakkında arkadaşlarımla tartışabilirim.					
4.Okuduğum metinde geçen yeni bilgileri mutlaka araştırırım.					
5. Okuduğum metni daha önce aynı konuda okuduğum metinlerle karşılaştırırım.					
6.Okuduklarım doğrultusunda bir problemi çözerken bilimsel problem çözme basamaklarını izlerim.					
7. Okuduklarımı birbirleri ile farklılıkları yönünden ilişkilendirebilirim.					
8.Kendi gerçeklerime ve bilgilerime göre yazarın vardığı sonucu kontrol edebilirim.					
9. Okuduklarımın konusunu mutlaka belirlerim.					
10. Metni okumadan önce metnin içeriği hakkında çeşitli sorular hazırlarım.					
11. Okuma metnini değerlendirirken kullanılan görselleri dikkate alırım.					
12.Herhangi bir metni okuduktan sonra, bu metnin daha farklı nasıl yazılabileceğini düşünürüm.					
13. Okurken metinle ilgili merak ettiğim konular hakkında sorular hazırlarım.					
14.Okuma metnindeki yargıların, gerçeğe dayanan ispatlanabilir doğrular ya da kişisel kanıtlar olduğunu anlayabilirim.					
15. Okuduğum metin ve ona dair görseller (resimler, fotoğraflar gibi) arasındaki tutarsızlığı fark edebilirim.					
16. Bir metni okurken inceleyip araştırmak üzere, metnin ilgili not alırım.					
17.Okuma metninde kullanılan görsellerin kullanılma amacını belirleyebilirim.					
18.Yazarın hedef okur kitlesini kolaylıkla belirleyebilirim.					
19.Okuma metnindeki ironileri(abartma, mizah ve uyumsuzluk) ve metaforları(benzetme, mecaz) gösterebilirim.					
20.Metni okuduktan sonra “okuduğumdan ne anladım?” diye kendime sorarım.					
21.Okuduğum metinleri birbirleri ile özel ve genel ayrıntılar yönünden ilişkilendirebilirim.					
22. Okuduklarımı kendi yaşantım, gözlemlerim ve bilgilerim ile değerlendiririm.					
23.Okuduklarımı açıklamada kendi örneklerimden yararlanırım.					
24. Okuma parçasındaki duygusal mesajlara dikkat ederim.					

Turkish Studies

25.Okuduğum öyküleri, romanları birbirleri ile zaman kurgusu bakımından ilişkilendirebilirim.					
26. Farklı görüş açılarından yazarın söylediklerinin geçerliğini araştırırım.					
27.Yazarın okuyucusuyla kurmaya çalıştığı mesafeyi fark edebilirim(samimi, resmi, otoriter vb).					
28.Okuduklarımı birbirleri ile neden- sonuç ilişkisi yönünden ilişkilendirebilirim.					
29.Metindeki metafor(benzetme, mecaz) ve ironilerin(abartma, mizah, uyumsuzluk) kullanılma amaçlarını dikkate alabilirim.					
30.Okurken görsellere dikkat ederim..					
31.Okuduklarımı birbirleri ile benzerlikleri yönünden ilişkilendirebilirim.					
32.Okuduklarımı birbirleri ile ana ve yardımcı düşünceler yönünden ilişkilendirebilirim.					
33.Okuduğum öyküleri, romanları vb. birbirleri ile mekan kurgusu bakımından ilişkilendirebilirim.					
34.Okuduklarımı zihnimde özetlerim.					
35.Okuduğum öyküleri, romanları vb. değerlendirirken karakterlerin özelliklerini göz önüne alırım.					
36.Okuma metnindeki duygusal mesajları fark edebilirim.					
37. Öyküleri okurken kahramanların yerine kendimi koyarak okuyabilirim.					
38. Okuma metnindeki görsellerin belli bir mesaj verdiğini düşünürüm.					
39.Öykü, roman vb. okurken karakterlerin içinde buldukları durumları düşünürüm.					
40.Okuduklarımı kendi cümlelerimle ifade edebilirim.					
41. Okuma metnini değerlendirirken yazarın kullandığı ironi ve metaforları dikkate alırım.					

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

